

OM KUNSTEN AT SKRIVE EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

Det er formentlig uafvendeligt at når et ordbogsprojekt har varet over 100 år, vil der være sket visse ændringer i måden og de principper ordbogen redigeres efter. Det er i hvert fald tilfældet ved *Thesaurus Linguae Latinae*, eller *Thesaurus* som den kaldes i daglig tale. Omkring år 1900 kunne én medarbejder på *Thesaurus* i løbet af ét år producere op imod 60 spalters ordbogstekst hvilket svarer til 1/4 af hvad 20 latinister kan producere nu på samme tid (Corbeill 2007: 472-73).¹ I de tidlige bind af *Thesaurus* vil man derfor kunne læse artikler som ikke lever op til den leksikografiske standard der er *de rigueur* nu i større, monolingvale, historiske ordbøger (Keudel 1990: 28).

I det følgende vil jeg give en redegørelse for nogle basale, moderne leksikografiske principper og de principper som *Thesaurus* følger og har fulgt. Med udgangspunkt i *Thesaurus*-artiklen *amor* som optræder i det første bind, vil jeg analysere og diskutere i hvilken grad den lever op til de senere og bedre principper, med særligt henblik på de billedlige udtryk der er forbundet med *amor* (verbaljunkturer), herunder bl.a. deres status som sproglig innovation eller traditionelle/stivnede udtryk, og hvorvidt denne status kan aflæses ud af ordbogen.

Nogle leksikografiske principper for ordbogsartikler

En af de ting leksikografen har for øje når der skal produceres ordbøger, er brugerens behov, dvs. ordbogens formål. For monolingvale ordbøger, der skrives på og om det samme sprog, gælder det, at de skal udfylde huller i brugerens viden. Men der er flere typer af brugere: Dem der skal læse noget på sproget, dem der skal producere osv. Derfor skal ordbogen oplyse brugeren ikke blot om stavning og udtale, men også om betydning fx ved parafrase, brug, stil og idiomer. (Svensén 1993: 10).²

En ordbogsartikels struktur kan derfor inddeles i forskellige elementer (Svensén 1993: 64-68; 210-15):

¹ Corbeill antager det skyldes dels manglende kommunikation mellem *Thesaurus*' Generaldirektor og medarbejderne, og dels at den lave betaling ansporede til hast.

² Denne skelnen mellem flere typer af brugere af monolingvale ordbøger er næppe hensigtsmæssig at opretholde når man taler om brugen af *Thesaurus*, men oplysningerne er alle at finde i *Thesaurus* med undtagelse af udtale medmindre der er tale om prosodiske særheder (Keudel 1990: 29).

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

- lemma
- oplysninger ("Kopf"), fx
 - ◊ udtale
 - ◊ stavemåder
 - ◊ morfologiske og syntaktiske oplysninger
 - ◊ etymologi
- definition, brug og eksempler

Hertil kommer, at de såkaldte historiske eller diakrone ordbøger - såsom *Oxford English Dictionary*, Grimm-brødrenes *Deutsche Wörterbuch* og altså også *Thesaurus* -, der beskæftiger sig med ordenes udvikling, har en yderligere formålsbeskrivelse, nemlig at "*trace the development of form and meaning over an extended period of time for each word in the language.*" (Landau 1989: 101). I disse tilfælde kan udviklingskategorien altså udvides med ordets udvikling over tid.

Definition i ordbogsartikler foregår ved en afmærkningsproces af ordets forskellige betydninger og brug ud fra nogle bestemte kriterier, fx (Svensén 1993: 112-14)

- Formelle
- Syntaktiske
- Semantiske
- Pragmatiske
- Paradigmatiske

I forbindelse med denne artikel er det mest interessant at kigge på de syntaktiske og semantiske kriterier.

For at kunne foretage afgrænsning ud fra semantiske kriterier, er vi nødt til at vide i hvilke forbindelser ordet kan indgå. En sætning kan sagtens være syntaktisk gyldig, men samtidig være noget vrøvl fordi ordets leksikalske indhold ikke kan indgå i den bestemte sammenhæng. Det kan tilskrives forskellige årsager, fx logiske (ekstra-lingvistiske) eller sproginterne leksikalske regler. Man taler derfor om kollokationer når man taler om ord som optræder ofte i bestemte forbindelser (Svensén 1993: 98-101).

Dertil kommer endelig at forskellig brug af ord skal markeres: Slang skal markeres som slang, idiomer som idiomer, figurativ/metaforisk/billedlig brug som sådan og så fremdeles (Svensén 1993: 183-86).

***Thesaurus'* principper**

Thesaurus' principper følger i udgangspunktet almindelige leksikografiske principper, men – som der står i *Thesaurusvejledningen* – "*increasing lexicographical experience has brought about changes in the shape*

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

of the articles" (Keudel 1990: 28), hvorfor man vil se en forskel mellem ældre og nyere Thesaurusartikler.

Grundstrukturen er imidlertid den samme, og den følger den almene inddeling i 1) lemma, 2) oplysningsafsnit og 3) et hovedafsnit indeholdende definition og ordets historie foruden 4) et eventuelt supplerende afsnit. Oplysningsafsnittet indeholder i kraft af at det er en historisk ordbog langt flere oplysninger end man vil finde i en almindelig skrivebordsordbog. Foruden stavemåder igennem tiden og (antik og moderne) etymologi, oplyser afsnittet om blandt andet forkortelser, tironiske tegn, antikke forklaringer, kognater i de romanske sprog, tekstkritiske oplysninger, m.m. (Keudel 1990: 28-29).

Imidlertid er det hovedsageligt i hovedafsnittet med definitioner og ordets historie hvor principperne i de nyere *Thesaurus*-bind afviger fra principperne i de ældre. Ældre *Thesaurus*-bind er først og fremmest en kronologisk ordning af arkivmaterialet i nogle få hovedgrupper, og ikke en systematisk og hierarkisk ordning og fortolkning af arkivmateriale og kollokationer (Keudel 1990: 28; Corbeill 2007: 473-74). De nyere *Thesaurus*-bind baserer derimod artiklerne på en systematisk analyse af materialet i et hierarkisk gruppesystem baseret på et modsætningsprincip: "[...] *each level of classification consists of two or more groups distinguished by mutually exclusive characteristics.*" (Keudel 1990: 30). I de tilfælde hvor der ikke kan laves en skarp afgrænsning, kan man også definere med mindre skarpe afgrænsninger, typisk ved formuleringen "*praevalente respectu*". Dette hierarkiske gruppesystem er baseret på en afgrænsning af ordets brug. Ifølge *Praemonenda*-bindet er *Thesaurus'* primære klassifikationsprincip semantisk og syntaktisk (Keudel 1990: 30-31).³ Dertil kommer en kronologisk ordning af hierarkiet og eksemplerne da det er en historisk ordbog: "*Much more significant for the history of the word are the changes it underwent in the 800 years or so with which the Thesaurus is concerned;*" (Keudel 1990: 31).

***Thesaurus'* behandling af amor**

Dermed kommer vi nu til artiklen *amor* der optræder i fascikel 1 af *Thesaurus*, og dermed en af de ældre artikler. En analyse af *amor*-artiklen viser den følgende disposition (TLL ad loc.):

³ De to kriterier kan somme tider være vævet ind i hinanden da semantik og syntaks kan hænge sammen, fx ved verber med forskellig betydning afhængig af valens. (Keudel 1990: 31).

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

- lemma
- oplysninger
- hovedafsnit
 - ◊ definition vha. antikke kilder: "*varie definitur vel tractatur his fere locis*"
 - ◊ eksempler, ordets historie
 - ..I. inter sexus diversos
 - ..II. de affectu inter cognatos, amicos, cives, sim.
 - ..III. in res
 - ..IV. notabilia varia
 - ..V. iuncturae
 - adiectiva
 - verba
 - ◊ amorem iungere vel dissolvere, subire vel relinquere, mutare
 - ◊ amore teneri, moveri, cruciari
 - ◊ amore frui
 - ◊ phrases pro amari

Artiklens overordnede disposition giver anledning til at bemærke at det ikke er syntaktiske kriterier der har ligget til grund, men snarere nogle semantiske.

Således skelnes der kort sagt mellem tre typer *amor*, nemlig 1) fx blandt elskere ("*ENN.trag.213 Medea, animo aegra amore saevo saucia*", første eksempel under TLL, *amor* I), 2) fx kærlighed til forældrene ("*PLAUT. Amph. 841 parentum amorem et cognatum concordiam*", første eksempel under TLL, *amor* II) og 3) kærlighed til ting/koncepter ("*PLAUT.Curc. 97 vini amor*", første eksempel under TLL, *amor* III), hvad der umiddelbart virker fornuftigt da den baserer sig på et kontrastprincip baseret på objektet for kærligheden. Imidlertid så ser man under IV *notabilia varia* at der er en fjerde gruppe: "*amant bestiae*". Det virker ikke logisk at den skal puttes i en særlig rodekasse frem for at være en separat nr. 4.

Det virker heller ikke fornuftigt at eksemplerne ikke er sorteret efter syntaktisk konstruktion: Det gør det umuligt at se om der foregår en udvikling fra en syntaktisk konstruktion til en anden i løbet af ordets historie. Hvis vi som eksempel tager *amor* I *inter sexus diversos*, så oplyser artiklen os om at "*c. gen. subi. ut PLAUT. Pseud. 498 nati vel obi. ut Asin. 883 huius, c. praep. in c. acc. VELL. 2,82,4, adversus TAC. ann. 13,13*", men artiklen kommer ikke med yderligere eksempler på *amor* + *in* hvorfor man ikke kan kontrollere om der er tale om et *hapax legomenon* i den kategori, eller om der sker en udvikling fra Plautus til Velleius Paterculus.⁴

⁴ Dermed opfylder artiklen ikke nyere Thesaurusbinds krav om at vise "*the change it underwent in the 800 years or so with which the Thesaurus is concerned*" (Keudel 1990: 31).

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

Går man ind i en af underkategorierne, fx *amor* II *de affectu inter cognatos, amicos, cives, sim.*, så støder man på en anden ting, nemlig at inddelingens overskrift åbner for en lang række felter, men ikke sorterer ordentligt i dem. Således indledes artiklen med "*PLAUT. Amph. 841 parentum amorem et cognatum concordiam*" hvor der omtales forældrekærlighed, mens det næste eksempel er i en anden kategori: "*CIC. inv. 1,107. De orat. 1,97 qui ... incensus essem studio utriusque vestrum, Crassi vero etiam amore*" hvor der altså er tale om en af dialogdeltagerne, Publius Sulpicius Rufus, der omtaler sin hengivenhed til dialogens anden deltager, Lucius Licinius Crassus.⁵ Går man lidt længere ned i artiklen, støder man igen på eksempler om kærlighed i familien, "*Cic. epist. [...] 6,14,1 pietas amorque fraternus*". Det er m.a.o. ikke muligt at spore en evt. udvikling i ordets betydningsfelter uden at læse artiklen fra ende til anden og foretage analysen selv.

Går vi til billedsproget under verbaljunkturer, kan vi se at nogle af de samme problematikker er til stede.

Et usystematisk system

I Elaine Fanthams *Comparative Studies in Republican Latin Imagery* får man følgende oversigt over de mest almindelige kategorier inden for kærlighedsbilledsproget generelt (Fantham 1972: 7-41):

1. ild
 - a. varme og kulde
2. sygdom og helbredelse
3. søfartsmetaforer: vind og storme
4. krigsfærd og tvekamp. Gladiatorallusioner: Kærlighed er krig.
5. dramaet
6. skole og idræt
7. jagt og fiskeri

Ikke alle disse kategorier har noget med det specifikke ord, *amor*, at gøre, men er generelle kategorier for kærlighedssproget. Imidlertid kan de tjene som udgangspunkt. Dertil har hun i det efterfølgende kapitel eksempler på metaforer som ikke har kunnet få hjemmel til inklusion i den liste. Hendes appendix 1 har en anden opstilling af kærlighedens billedsprog, specifikt hos Terents (Fantham 1972: 82-91):

⁵ Cic. *de Orat.* 1,97 ad loc.

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

- kærligheden som tvekamp. Fjendskab. Krig og fred. Fangenskab.
- ild og brand
- undergang og død.
- sygdom og helbredelse, herunder sindssyge.
- sår og pinsel

Med Phantam som referenceramme, kan man i *amor*-artiklen på overfladen ikke se nogen systematik med de følgende tre inddelinger:

- *amorem iungere vel dissolvere, subire vel relinquere, mutare*
- *amore teneri, moveri, cruciari*
- *amore frui*

Disse inddelinger er meget overordnede og beskæftiger sig principielt ikke med billedsprog. Men går man ind og læser eksemplerne under fx *amorem iungere vel dissolvere, subire vel relinquere, mutare*, kan man se at der faktisk er noget der minder om en systematik uden helt at være det. Problemet er at grupperne er implicitte og ikke helt gennemskuelige.

Eksemplerne kan deles ind i grupper. Grupperne adskilles i artiklen af et mellemrum på ca. 3-5 mm. Listen her er ikke fuldstændig:

- amor forbundet med (ind)give(lses)verber (6)
- amor forbundet med bevægeverber (12)
- drikke-/væskemetaforer (5)
- sår- og helbedsmetaforer (måske endda snarere i udvidet forstand: kropsmetaforer) (21)
- friheds-/slave-metaforer (10)
- knytten og løsen/bortrivelse (9)
- ild- og brandmetaforer (5)
- osv.

Disse kategorier virker fornuftige set ift. Fanthams inddeling: Der er et vist overlap, og der er også nogle kategorier jeg ikke har nævnt, men det er alligevel ikke helt uden problemer hvad jeg skal vise i det følgende.

Den første kategori består af konstruktioner af typen "*amorem alicui dare*" hvor det eneste der udskiftes er verbet (*dare*, *legare* og nogenlunde lignende verber). Ved nogle af disse verber er det meget svært at få øje på det billedlige element (fx *dare* og *legare*), mens den er lettere at se ved fx *incutere*. For nogle af ver-

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

verbernes vedkommende er der formentlig i stedet tale om en semantisk kollokator af typen "(d) verbs possible in a certain meaning with a given noun as direct object: catch or capture or grip a person's imagination;" (Svensén 1993: 101).

Det samme gør sig i høj grad gældende for verbaljunkturerne med *amor* forbundet med bevægelsesverber for hhv. indtræden og udtræden af tilstanden.⁶ De kan mere entydigt afvises som metaforer, men er blotte konstruktioner af *amor* + bevægeverbum, fx

amor advenit	amor ibit
amor intrat	amor abibit
amor emergit	amor vertit

Igen er der tale om (mere eller mindre) ækvivalente udtryk hvor verbet kan udskiftes med tilsvarende fra samme betydningsfelt, dvs. kollokation. Billedet forstyrres imidlertid af at gruppen også har et andet eksempel: *repetitus amore*. Der er i dette eksempel vendt om på aktiv-passiv-forholdet, men ellers minder den om de andre. Imidlertid så har *repetere* ud over en bevæge-betydning også en angrebsbetydning hvorfor en metaforisk forståelse ligger langt mere for ved denne konstruktion. Således burde de almindelige forbindelser med bevægeverber findes under en "*caput prius: proprie*" i en moderne *Thesaurus*-artikel, mens udtrykket med *repetere* burde findes under "*caput alterum: in imagine et translate*".

Anderledes forholder det sig ved næste gruppe der består af drikke-/væskemetaforer: *ex amore corruptum*, *amoris poculum accipere*, *amore perfundere*, *amorem bibere*, *amorem ingurgere*. Det første eksempel stikker ud fordi den ikke passer på det gennemgående billede i de øvrige, nemlig det at drikke (væsker). Sammensætningen *amoris poculum* findes to steder, Plaut. Truc. 43 og Hor.Ep.5.38. *Amore perfundere* finder man hos Cat.64.330, *amorem bibere* hos Verg.Aen.1.749 og i de til tekststedet hørende skolier og kommentarer, mens *amorem ingurgere* findes hos Fronto. Det ringe antal forekomster kunne tyde på at udtrykket opfattes som en levende metafor selvom Fronto-eksemplets variation af grundmetaforen kunne indikere et vist behov for fornyelse af den for at kan opfattes som aktiv.

Den næste kategori hos *amor*-artiklens forfatter er sår- og sundhedsheds-/sygdomsmetaforerne. Kigger vi på sårmetaforerne, ser vi lidt variation: *sauciari amore*, *devictus vulnere amoris*, *amoris vulnus sanare*

⁶ Artiklen tager her ikke hensyn til de kognitive semantikere Lakoff & Johnsons noget udvidede metaforbegreb ift. traditionel litteraturanalyse. De opererer med en kategori af ontologiske metaforer der yderligere kan inddeles i "*entity and substance metaphors*" og "*container metaphors*". Disse kontainermetaforer omfatter blandt andet udtryk som "he's in love" hvor den abstrakte tilstand (in casu: forelskelse) gøres fysisk, og således i stedet opfattes som en beholder man kan træde ind og ud af. (Poulsen: 19). "Fælles for både "*orientational metaphors*" og "*ontological metaphors*" er, at de ikke normalt opfattes som metaforer, men almindeligvis henregnes til hvad traditionalister vil betegne som "bogstavelig brug" af ordene." (Poulsen: 20)

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

og lign. (9 forekomster i alt). En del af disse forekomster er alle citater eller mindre variationer af samme Ennius-tekststed, men billedet har fortilfælde i den græske litteratur, bl.a. hos Euripides: ἐπεὶ μ' ἔρωσ ἔτρωσεν (Eur.Hipp. 392). Både de græske og latinske billeder kan alle imidlertid også forstås mere konkret, nemlig som Amor/Eros.⁷ Dette afsnit af artiklen bærer derudover præg af en vis tilfældighed. Den starter med nogle sårmetaforer som de viste, men kommer derefter med en række fra "sundhedsvæsenet", fx *ad amorem sublevandum*, *amoris vulnus sanat*, derefter nogle slag- og angrebsmetaforer, *percussus amore*, *temptor amore*, hvorefter vi kommer tilbage til *amorem sanare*, *mitigare ardores amoris*. Nogle af metaforerne er blandede, fx *amoris vulnus sanat* og *mitigare ardores amoris* hvilket kunne have forklaret det delvist, men denne store samlekategori af metaforer ("sår; det der udløser dem; det der helbreder dem") kunne ordnes på bedre vis.

Som en sidste gruppe vil jeg omtale brandmetaforerne. *Thesaurus*-artiklen opregner under I *amorem iungere vel dissolvere*, *subire vel relinquere*, *mutare* disse eksempler:

exardescit sive amor sive amicitia (Cic. Lael. 100)

conflatus amore ignis (Cic. de Finibus 2.52)

novitatis amorem incendere tali (Lucr. 1.42)

accendamque animos ... Martis amore (Verg. Aen. 7.550)

si tuus in quavis praetepuisset amor (Ov. Amores 2.3.6)

Også under II *amori teneri*, *moveri*, *cruciari* nævnes brandmetaforer. Jeg nøjes her blot med at nævne den første: *amore ardeo* (Ter. Eun. 72). Det første at bemærke er at brandmetaforerne således også er at finde forskellige steder i artiklen afhængig af om de betegner tilstanden eller indtræden i tilstanden (hvorfor man også finder Ciceros *exardescit sive amor* med inchoativsuffix under I *amorem iungere vel dissolvere*, *subire vel relinquere*, *mutare*, mens Terents' *amore ardeo* uden inchoativsuffix findes under II *amore teneri*, *moveri*, *cruciari*.) Det at billedet findes to steder er ikke befordrende for brugervenligheden. De tidligste vidnesbyrd vi har på disse brand- og ildmetaforer, skyldes ikke den græske ny komedie, men den romerske komedie, først hos Plautus: *ita mi in pectore atque in corde facit amor incendium* (Plaut.Merc. 590), og især hos Terents (jf. ovennævnte eksempel) som udvikler og udvider den. Det første eksempel med *ardeo* findes hos Terents (Barsby 1999: 96). På det tidspunkt må metaforen altså have været opfattet som levende, men når vi kommer ned til Cicero er den blevet så fortærsket, stabil og hyppig at brandmetaforerne

⁷ Det er et større fortolkningsmæssigt spørgsmål som kunne være interessant at undersøge nærmere.

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

hos Fantham kaldes konventionelle (= død metafor). Ud over at det viser sig ved dens meget hyppige brug hos Cicero i mere eller mindre ukvalificeret form (Fantham 1972: 8) ("cf. *Fam.* 9.14.4, *tuis factis sic incensus sum ut nihil umquam in amore fuerit ardentius*; *Q.fr.* 3.1.18, *amore sum incensus*; *ad Brut.* 23.4, *his ardentibus ... cupiditate*; *Att.* 13.28.2, *incensum cupiditate*; 16.13b.2, *ardeo studio historiae*" (Fantham 1972: 8)), så returnerer en databasesøgning alene på "ard* amor*" 67 resultater. Dertil kommer alle de lignende billeder, fx med andre verber (*uro*, *accendo*, *incendo*, *inflammo*) eller konstruktioner med substantiver som *ignis*. Dertil ser man også en stigende fornyelse af billedet i litteraturen, fx hos Varro: *párvulus Amor árdifeta lampade arida agat amantis* (Varro, *Menippeae*, fragment 204, vers 2), givetvis for at accentuere det billedlige. Brandmetaforen må altså nok regnes som fortærsket og død. Det oplyser *Thesaurus* imidlertid ikke explicit om – det kan man alene udlede af de (få) eksempler *Thesaurus* anfører (til og med Ovid).

Konklusion

Jeg har i det foregående søgt at vise hvordan artiklen *amor* i *Thesaurus* lever op til nogle almene og *Thesaurus*-specifikke principper. Artiklens disponering er overordnet set ikke vellykket, dels fordi den er meget uspecifik: Den skelner hovedsageligt mellem tre typer uden hensyntagen til evt. syntaktiske forskelligheder. Derfor kan man ikke ud af *Thesaurus* læse hvilken grammatisk sammensætning med *amor* der kom først hvorfor artiklen ikke lever op til *Thesaurus'* formål om at vise ordenes udvikling. Dels er inddelingen af verbaljunkturer i kun tre hovedgrupper undergrupper ikke hensigtsmæssig. Går man ind i disse hovedgrupper er de ganske vist inddelte, men inddelingen er implicit og ikke konsekvent gennemført idet forskellige billeder blandes samtidig med at ikke-billedlige udtryk blandes ind med de metaforiske. Endvidere så skal man kigge flere steder for at se hvornår og hvordan et billede opstår og udvikler sig hvilket er hæmmende. Dertil kommer at man af *Thesaurus* ikke umiddelbart kan læse om en metafor er levende eller død uden en nærmere analyse af eksemplerne.

Et tentativt forsøg på en mere moderne, hierarkisk disposition over *amor* kunne fx se således ud, let modeleret efter systemet for artiklen *lux* der bruges som modelartikel i *Praemonenda*-bindet.⁸ Dette forsøg

⁸ Cf. Keudel 1990: 30. Artiklen kunne givetvis med fordel opbygges bedre og udbygges mere. Nogle spørgsmål i den forbindelse kunne være om den gamle artikels adjektivjunkturer bør opføres under 1IA eller 1IF, eller om der skulle være en separat 1IE *cum adiectivo* (med evt. tilhørende underinddelinger hvis de er formålstjenlige). Et andet spørgsmål kunne være rækkefølgen af syntaktiske konstruktioner: Retteligt bør den første konstruktionskategori være den der kronologisk kommer først. Man kunne også med rette diskutere om det overhovedet er relevant at skelne mellem de forskellige grammatiske konstruktioner eftersom konstruktionerne med objektiv genitiv og præposition + styrelse optræder i alle den oprindelige artikels tre inddelinger. Et tredje punkt kunne fx være om 1IB,C,E1 burde nærmere underinddeles i (1) *inter amatores* (pæderastiske forhold omtales i den gamle

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

på en omstrukturering af *amor*-artiklen er baseret på modsætningsprincippet og har både syntaktiske og semantiske kriterier til grund. Således skelnes der under *generatim* mellem forskellige syntaktiske konstruktioner. Forskellige kollokationer for forskellige handlinger forbundet med *amor* (opståen, afslutten, proces) der ikke er metaforiske i sin essens kan placeres under *generatim*, evt. under en underoverskrift, fx under *absolute*, mens metaforisk og anden figurativ brug af *amor* kan henføres under *in imagine et translate* med de forskellige domæner som underoverskrift, fx "*praevalente respectu ignis*" vel sim.

amor. i.q. affectus alicuius, Gloss. ἔρως, πόθος, ἡ φιλία; cupiditas, cupido

caput prius: proprie

I generatim

A absolute

- (1. amorem iungere)
- (2. amorem dissolvere)
- (3. amorem subire)
- (4. amorem relinquere)
- (5. amorem mutare)

B gen.subi.

1. hominum

C gen.obj.

1. hominum
2. animantium
3. rerum

D in/ad + acc.

1. hominum
2. animantium
3. rerum

E cetera exempla

II speciatim

A amor i.q. homo amatus⁹

B usus Iudaeorum et Christianorum proprius

amor-artikel under inter sexus diversos hvad der synes mindre hensigtsmæssig end den her foreslåede. Man kunne også lave en separat kategori.), (2) *inter amicos*, (3) *inter cives*, etc. Imidlertid kan man også hierarkisere så meget at et system med så fine semantiske distinktioner bliver for uoverskueligt i forhold til hvad man får ud af det, m.a.o. aftagende afkast (law of diminishing returns). Det problem kan derimod evt. løses ved at have en ekspliciteret inddeling på selve artikelstedet, men som ikke indgår som en hovedinddeling i dispositionen. Et andet problem kunne være at udtryk for kærligheds opståen/forelskelse skal findes to steder, både under figurativ og ikke-figurativ brug. Imidlertid må det her være rimeligt nok at have en skelnen i stedet for den gamle artikels ukritiske sammenblanding af billedlige og konkrete udtryk.

⁹ Hidtil opført under IV *notabilia varia*.

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

caput alterum: in imagine et translate

I usu profano et communi

A praevalente respectu valetudinis

B praevalente respectu vulneris

C praevalente respectu caloris vel frigoris

D praevalente respectu ignis

1 amorem iungere

2 amorem teneri vel cruciari

E praevalente respectu insanitatis

F praevalente respectu belli vel pacis

G praevalente respectu libertatis vel servitii

H praevalente respectu bibendi

osv.

EN GOD ORDBOGSARTIKEL

AF KASPER SIMONSEN

Bibliografi

Barsby, J. (Ed.). 1999. *Terence: Eunuchus*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bücheler, F. (Ed.). 1963. *Petronii Saturae, Adiectae Sunt Varronis et Senecae Saturae Similesque Reliquiae*. Berlin: Weidmann.

Corbeill, A. 2007. Going Forward: A Diachronic Analysis of the Thesaurus Linguae Latinae. *American Journal of Philology*, 128 (4), s. 469-489.

Diggle, J. (Ed.). 1984. *Euripidis fabulae, vol. 1*. Oxford: Clarendon Press.

Fantham, E. 1972. *Comparative Studies in Republican Latin Imagery*. Toronto: University of Toronto Press.

Keudel, U. 1990. *Thesaurus Linguae Latinae: Praemonenda de Rationibus et Usu Operis*. Leipzig: B.G. Teubner.

Landau, S. I. 1989. *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*. Cambridge: Cambridge University Press.

Leo, F. (Ed.). 1895. *Plauti Comoediae. Vol. 1*. Berlin: Weidmann.

Poulsen, J. R. *Som en slags stjerner: Metaforteori hos Aristoteles og Cicero*. Aarhus Universitet: Upubliceret speciale.

TLL. 1904. *Thesaurus Linguae Latinae. Vol I: a-Amyzon*. B.G. Teubner: Leipzig

Svensén, B. 1993. *Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.

Wilkins, A. S. (Ed.). 1963. *Cicero Rhetorica. Vol. I (De Oratore)*. Oxford: Oxford University Press.

Endvidere er databaserne *Thesaurus Linguae Graecae* og *Packard Humanities Institutes* latin-database version 5.4 på cd-rom blevet benyttet via databaseværktøjet Diogenes (<http://www.dur.ac.uk/p.j.heslin/Software/Diogenes/>) til at finde tekststeder.